

**ACHIEL
VAN WALLEGHEM**

Oorlogsdagboeken 1914–1918

Nederlandse hertaling
van het integrale manuscript
door Willy Spillebeen

 | LANNOO

Inhoud

Piet Chielens

Een bijzondere heruitgave 07

Dominiek Dendooven

Achiel Van Wallegem en zijn dagboek 11

Willy Spillebeen, Over de hertaling 25

Tekstverantwoording 29

De website www.achielvanwallegem.be 30

Kaarten. 31

Foto's 47

1914. 65

1915. 99

1916. 223

1917. 347

1918. 511

1918-1928 596

Eindnoten 652

Bijlage: Kinderen in verscheidene schoolkolonies
allen vertrokken uit Dikkebus 653

Index van plaatsnamen 658

Index van persoonsnamen. 671

Piet Chielens

Een bijzondere heruitgave

Beste lezer,

Voor u ligt een bijzondere heruitgave, het belangrijkste burgerlijke dagboek uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek. Het is geen relaas van iemand die op relatief veilige afstand aan deze of gene zijde van het verre front verslag doet van de gebeurtenissen en er zijn of haar reflecties over neerschrijft. Hij neemt niet deel aan de oorlog als lid van een van de legers, en plaatst zodoende het eigen handelen ook niet voortdurend in een moreel perspectief. Achiel Van Walleghem is een dorpspriester, van boerenafkomst zoals de meeste leden van zijn dorpsgemeenschap. In een dagelijkse kroniek doet hij zorgvuldig verslag van hoe de oorlog op zijn kleine, rustige gemeenschap neerdaalt en er alles voorgoed overhoophaalt, verandert, vernietigt. Voor hem, zoals voor de anderen. Het dagboek gaat over de mensen die de oorlog meemaakten, burgers maar ook soldaten. Ook al heeft hij als katholieke priester een eenzijdige ideologische kijk op het leven, het relaas van de gebeurtenissen is feitelijk, zakelijk, bijzonder precies en relatief volledig. In mijn jeugd – ik ben van Reningelst, het buurdorp van Dikkebus, waar Van Walleghem onderpastoor was en waar hij zelf naartoe vluchtte in juni 1916 – was het boek een rijke bron aan informatie. Als mijn vader geen antwoord had op een van mijn vele vragen over de oorlog, of geen tijd, verwees hij mij naar het dagboek. Ik las het voor het eerst, stukjes en zelfs langere passages ervan, toen ik nog op de lagere school zat. En af en aan ben ik het blijven lezen. Van het boek kon je veel leren: dat er ook Franse soldaten waren en Indiërs, West-Indiërs, Chinezen... Dat oorlog niet ophoudt bij de militaire verrichtingen, dat bondgenoten niet alleen maar goed doen. Of dat vijanden niet alleen moordende bruten zijn, maar vaak even grote sukkelaars als alle andere betrokkenen. Van de dagboeken van Achiel Van Walleghem leerde ik dat oorlog een monster met een onstilbare vraatzucht is. Eigenlijk heeft Van Walleghem, die schreef zoals de oude mensen uit het dorp vertelden, mijn visie op oorlog bepaald. Ik denk niet dat ik die sindsdien fundamenteel heb bijgesteld. U weze bij deze dus ook gewaarschuwd.

Het was geen epifanie, maar een geleidelijk proces. Meestal ook heel concreet. Zoals toen op 14 november 1917 in Reningelst een Britse soldaat gefusilleerd werd tegen de muur van het klooster. Het klooster, dat was toch mijn school? En Van Wallegghem, die toen een huis of vier daarvandaan woonde, had geschreven: ‘Het zijn de eigene maten die daartoe aangesteld worden. Vele soldaten hebben reeds verklaard hoe pijnlijk hen dat valt. Er zijn er die krijschen van spijt.’ In mijn verbeelding zag ik hoe de soldaten na het fatale salvo wenend langskwamen en de priester hen staande hield om hun verhaal te horen. Jaren later vernam ik van André Verdonck, die als kind in de kasteelhoeve achter de school had gewoond, dat het de muur aan de achterkant van de school was geweest, achteraan in hun weide dus. En dat hij de executie had gezien. Er werd misschien maar één soldaat doodgeschoten, zei André, maar er stonden er wel twee of drie aan karrenwielen vastgebonden. Nog eens meer dan tien jaar later besprak ik met mijn Londense vriend Julian Putkowski de processtukken van de executie die bewaard worden in de National Archives. Pte William Smith van het 3rd/5th Lancashire Fusiliers was de geëxecuteerde en hij werd begraven in Reninghelst New Military Cemetery (vak IV, rij B, graf 28). Hij werd ter dood veroordeeld omdat hij op 8 oktober 1917 niet mee was opgetrokken naar de frontlijn bij Passendale. Twee anderen die met hem mee waren teruggelopen naar achteren, werden niet ter dood veroordeeld. Misschien hebben zij gewoon de lichtere straf van Field Punishment No.1 gekregen, de zogenaamde *crucifixion* waarnaar André Verdonck had verwezen.

Zo werkt geschiedenis. Het is slechts een van de vele tientallen voorbeelden van hoe dit uitzonderlijk accurate dagboek een goede historische bron is gebleken – een van de redenen om er naast dit boek ook een verklarende website aan te wijden.

Zo moet geschiedenis ook werken, al hoeft het lang niet altijd zo persoonlijk te zijn. Integendeel.

In 1999 werd een begin gemaakt met het objectiveren van deze historische bron. Collega Dominiek Dendooven mocht het manuscript in ontvangst nemen van de familie Van Wallegghem uit Pittem, voor deponering in de collectie van het In Flanders Fields Museum. Dat was de basis van alles wat daarna kwam. Het manuscript werd ingescand, vergeleken met de gepubliceerde versie, de niet eerder gepubliceerde delen werden gelezen, de bron werd ingezet bij publicaties, tentoonstellingen en de educatieve werking van het museum. En het plan werd opgevat om een nieuwe, integrale

uitgave te bezorgen. Hierna leest u Dominieks historische inleiding op de auteur en zijn dagboek.

Een aantal keer vroegen we de bevolking van Dikkebus en Reningelst naar nog meer sluimerende verhalen die parallel lopen met of een aanvulling zijn op de dagboeken. De kleine vertelconcerten van Kotjesvolk (met veel dank aan Trui en Wim Chielens, Dries Chaerle en Kurt Grillet) over Achiel Van Walleghem in Dikkebus en Reningelst waren memorabele avonden over het terugvinden van verhalen die gedeeld worden in lokale gemeenschappen. We hopen dat de dagelijkse publicatie van het oorspronkelijke manuscript met historische annotatie hier verder aan zal bijdragen. We zijn de inwoners van de betrokken dorpen dankbaar voor hun hulp en enthousiasme, in het bijzonder Danny Suffys in Dikkebus en Paul-Johan Desegher, Albert Delporte en Esther Verhaeghe in Reningelst.

Willy Spillebeen werd bereid gevonden om een hertaling te maken, met respect voor de oorspronkelijke taal en de uitdaging dat de tekst begrijpelijk moest worden buiten West-Vlaanderen. Willy Spillebeen kent en houdt van het West-Vlaams, maar vooral is hij ook een auteur met grote kennis van zaken over de Eerste Wereldoorlog. Hij heeft in zijn vlot leesbare tekst de charme van Van Walleghems stijl weten te behouden en die toch begrijpelijk gemaakt voor iedereen in het Nederlandse taalgebied. Collega Dries Chaerle ondersteunde beide auteurs, Willy én Achiel, om consequent te zijn in hun taalgebruik en in de orthografie van eigennamen, en loste tal van raadsels op door doorgedreven speurwerk in het handschrift, in toponymie en eigennamen. Dries leverde de nieuwe registers van eigennamen en plaatsnamen aan en de lokalisering op de kaarten, en loste zo misverstanden uit de eerste uitgave op. Hij werd voor de stoet van namen bijgestaan door educatieve collega's Wouter Sinaeve, Ann-Sophie Coene en Femke Soetaert, en voor namen uit de Namenlijst van gesneuvelden door collega Pieter Trogh.

In naam van het In Flanders Fields Museum dank ik Uitgeverij Lannoo en in het bijzonder uitgever Maarten Van Steenbergen voor het vertrouwen in deze onderneming, en voor het maken van dit mooie leesboek. Zeggen dat hiermee een jongensdroom is uitgekomen, is wellicht overdreven maar dat een beetje van die kleine nieuwsgierige jongen in deze bijzondere heruitgave zit, is geen leugen. Ik wens u allen het genoeg en het inzicht dat ik aan dit dagboek heb beleefd en blijf beleven.

Ieper, april 2014

Een oudere Achiel Van Walleghem.
(© In Flanders Fields Museum)

†
BIDT GOD VOOR DE ZIEL
VAN ZEER EERWAARDE HEER
ACHIEL VAN WALLEGHEM

geboren te Pitten, de 18 December 1879.
 Priester gewijd te Brugge, de 28 Mei 1904.
 Achtereenvolgend: Hulp priester te Gelruweld, Dikkebus,
 Keyem, Oost-Nieuwkerke, Reninghelst en op St. Fran-
 cisus, Menen.
 Onderpastoor, Oudenburg, Juni 1913,
 Dikkebus, October 1913,
 April 1918.
 Aalmoezenier der Belgische vluchtelingen, Calvados,
 April 1918.
 Dienstdoende Pastoor, Dikkebus, Mei 1919.
 Pastoor, Wulvertingen, Augustus 1928.
 Pastoor, Aalbeke, Augustus 1935.
 Rustend Pastoor, Pitten, October 1948, alwaar hij in de
 Heer ontslapen is, de 21 November 1955.

Hij was een eenvoudig, vreedzaam, rechtinnig man,
 een godvruchtige, ijverige, bescheiden priester, waar-
 lijk een priester "volgens het hart van zijn God."
 Ik heb alles gezeven om Hem van wien ik het ont-
 vangen heb, en Hem alleen voor mijn eufideel gekozen.
 Ik heb Hem mijn goederen, mijn tong, mijn talanten toe-
 gewijd.
 H. Gregorius.

Ook de zielen die hem werden toevertrouwd had hij
 van harte lief, met de H. Paulus mocht hij zeggen, "Wie
 wordt zwak en word ik niet zwak met hem? Wie wordt
 zedig en brand ik niet van ijver? Ik ben alles voor
 allen geworden, om allen nuttig te maken." Ad Cor.

Of wat het niet de herinnering aan zijn vroegere pa-
 rochianen die hem het langst is bijgebleven, en die hem
 nog spraken maakten, als hij bijna niet meer spre-
 ken kon?

Verhaagt en verbljdt u, want uw loon is in den hemel
 overvloedig.

MIJN GELIEFDE BROERS, ZUSTERS EN FAMILIE-
 DEN, liden en beproeving, het aandeel van Gods liefhe-
 kinderen, was ook het mijne. Door sterke gelouterd heb
 ik mijn priesterantak begonnen, mijn laatste levensjaren
 waren ook rijk om beproeving. O, wat was ik gelukkig
 in die beide perioden van mijn leven, uwe troostvolle
 bevestiging te mogen genieten. Hebt dank, de Heer zal
 u lozen. Verget mij niet in uwe gebeden, vooral gij, die
 U aan den Heer hebt toegewijd.

GEED. Geel, liden wij U, o Heer, dat de ziel
 van uw priester Achiel, dien gij hier op aarde versend
 hebt met de heilige badeningen, op zijn glorieijken be-
 meelzel voor immer en altijd jubele. Door Christus on-
 zen Heer, Amen.

Eerwaarde Moeder Angelique, (Juffr. Maria
 VAN WALLEGHEM), der Zusters van
 Maria, Pitten.
 Juffrouw Helène VAN WALLEGHEM,
 Heer en Mevrouw Jozef VAN WALLE-
 GHEN DESIMPPEL en kinders.
 Heer en Mevrouw Remi VAN WALLE-
 GHEN-MULLIE, kinders en kleinkinders,
 Juffrouw Rachel VAN WALLEGHEM,
 zijn broeders, zusters, schoonzusters,
 neven en nichten,
 De familiën VAN WALLEGHEM-LAU-
 WERS.

Danken U om de vrome gebeden en
 gewaardeerde bijken van deelnameing.

Drukk. Benoit Veys, Pitten.

Bidprentje van Achiel Van Walleghem, 1955.
(© In Flanders Fields Museum)

1914

Het was rond **25 juli** dat op ons rustig dorp de eerste oorlogsgeruchten verspreid werden. De oorlog was verklaard door Oostenrijk, Servië en Duitsland aan de ene kant; aan de andere kant zouden Frankrijk en Rusland er zonder twijfel ook aan deelnemen. België zou zijn plicht doen en afzijdig blijven en daarom zou het zijn grenzen goed bewaken. Minister de Brocqueville vroeg de aanpalende landen die gewaarborgde afzijdigheid te eerbiedigen. Frankrijk en Engeland beloofden het, Duitsland antwoordde niet.

Slechts zeven jongens uit Dikkebus waren in werkelijke dienst: Opsomer Henri, Lozie Jerome, Forceville Jerome, Baeke Jules, Ooghe Maurits, Leeuwerck Constant, Grimmonprez Maurits. Op 27 juli werden nog twee klassen binnengeropen. Trokken op: Leleu Jerome, Haezebrouck Cyriel, Gouwy Richard, Scheldeman Jerome en Cnockaert Camiel.

Grote onrust was er nog niet in Dikkebus. De oorlog tussen Frankrijk en Duitsland was nog niet verklaard en waarschijnlijk zou België niet in het spel betrokken worden. Het werd erger op zaterdag 30 juli. Ineens werden tien klassen opgeroepen (1901–1910). Ze werden 's nachts ingelicht en moesten reeds met de eerste trein vertrekken. Het waren de volgende jongens: Cnockaert Gustaaf, Lommez Maurits, D'Hellem Hector, Dumortier Hector, Pauwels Henri, Buseyne Julien, Bailleul Cyriel, Deman Henri, Vermeulen Henri, Dereckx Hector, Derycke Arthur, Scherrens Cyriel, Decrock Jerome, Declercq Camiel, Declercq Leon, Milleville Jerome, Vandenbussche Leon, Baeke Camiel, Baeke August, Van Eeckhoutte Arthur, Lauwyck Arthur, Boudry Leon, Perdieu Henri, Heugebaert Leon, Sinnaeve Marcel, Leroy Jules, Spenninck Marcel. Iedereen stond buiten om hen te zien optrekken. Veel geestdrift was er niet. Niet zozeer omdat men een oorlog voor België vreesde, maar omdat men voorzag dat de scheiding lang

zou duren, misschien verscheidene maanden. En wie weet zou België er toch niet in gemengd worden.

Die voormiddag was ik in Ieper en het was te merken dat niet alle soldaten gelijkgesteld waren. Veel medelijden had het volk met hen die vrouw en kinderen moesten achterlaten. Het was ook nog des te erger omdat er veel werk was bij de landbouwers, het was immers oogsttijd. In het onderhoud van de soldatenfamilies heeft ons bestuur goed voorzien: 0,50 fr. voor vrouwen; 0,25 per kind indien getrouwd; 0,50 aan de ouders indien jonkman. Dit werd wekelijks betaald, zolang er geld in de gemeentekas was, te weten tot half november. De gemeente moest het geld voorschieten maar zou het terugkrijgen van de staat. Als er geen geld meer in kas was, werd de betaling opgeschort tot er weer binnenkwam en dan werd alle achterstal betaald. De vrees voor oorlog groeide. Het ultimatum was er van Duitsland tegen Rusland en weldra ook tegen Frankrijk. Over iets anders dan oorlog werd er niet meer gesproken.

Op **3 augustus** verklaarde Duitsland de oorlog aan Frankrijk. Hoe zou het aflopen met België? Op maandagnamiddag kwam het nieuws in Dikkebus van het Duitse ultimatum aan België. Maar zou het waar zijn?

4 augustus. Helaas, het was maar al te waar. De oorlog was verklaard aan het afzijdige België door het meinedige Duitsland. Algemene verslagenheid. Wat gaat er gebeuren? Maar weldra was er geestdrift bij het volk. Iedereen was met de oorlog bezig, bijna niemand kon nog werken en op straat zag men altijd groepen mensen bezig over de oorlog.

Groot was de verontwaardiging over de Duitse gruwelen, niemand dacht dat de Duitsers daartoe bekwaam waren. Groot ook was de vreugde en de fierheid over de heldendaden van het Belgische leger in het Luikse en het Brabantse. Het volk was ook bang dat er nieuwe klassen zouden worden opgeroepen.

Op **10 augustus** werden inderdaad nog twee klassen opgeroepen. Uit Dikkebus vertrok maar één soldaat: Janssens Leon, schaper. Twee jonge mannen gingen binnen als vrijwilliger: Louwage Leon en Lauwyck Maurits. Ook de eerste soldatenbrieven kwamen binnen. Welk een vreugde als een brief meldde dat de soldaat gaaf en gezond was. Helaas welk een ongerustheid als de jongen wat lang wachtte met schrijven.

Zoals te voorzien was, werd er veel vals nieuws verspreid. Nu eens was de kroonprins gevangen. Dan weer waren er dertig- of veertigduizend krijgsgevangenen. Maar de Belgen met hun klein legertje deden wondere zaken. Valse geruchten gingen ook over het papiergeld, dat bijna nergens nog waarde zou hebben. Iedereen trachtte aan zilvergeld te geraken, en wie er had hield het achter, zodat men soms geen zaken kon doen bij gebrek aan zilvergeld. Dat duurde maar een paar maanden. Briefjes van 5 frank werden weldra gedrukt en alles viel in de plooiën. Hetzelfde met de winkelwaar: sommige mensen voorzagen zich voor verscheidene maanden uit vrees dat er weldra niets meer te krijgen zou zijn.

Men hoorde in de streek ook vaak spreken over spionnen. Soms met reden maar veel mensen werden ten onrechte als spionnen aangezien en er was veel vals nieuws over spionage. In bijna alle dorpen deed de burgerwacht dienst. Hier duurde het lang voor zij eraan begonnen, ik geloof ook niet dat het eerder nodig was. Eindelijk deden enigen de wacht, maar het ging er niet serieus aan toe en de wacht bestond meestal uit pinten drinken en hesp eten bij de boeren. Men mocht nergens meer naartoe gaan zonder vrijgeleide met foto of persoonsbeschrijving, deze laatste werd gegeven door de burgemeester. Er werd weinig gereisd, er was weinig handel en vervoer. Het gras groeide tussen de kasseistenen.

Alhoewel de Belgen goed hun best deden, moesten zij toch wijken voor de overmacht. Brussel werd ingenomen op **20 augustus**. Patrouilles ulanen riskeerden zich weldra tot in Vlaanderen. Men vertelde de verschrikkelijkste gruwelen over de Duitsers. In Dikkebus vreesde men niet dat er in onze streek grote veldslagen zouden plaatshebben, omdat het dorp niet op de weg naar Parijs lag, maar men was bang van de benden ulanen. De schrik was groot, bijna alle mensen begroeven geld en waardepapieren.

Er was geen handel meer, alles werd zeer goedkoop, vooral de dieren. Zwijnenjongen en kippen gingen voor minder dan hun halve waarde.

Rond **20 augustus** kwamen Franse dragonders van het garnizoen van Saint-Omer in Dikkebus op wacht staan: vier op het kruispunt van Hallebast, een bij de molen van Van Eecke, twee op de dorpsplaats. Zij kwamen 's morgens vroeg aan en vertrokken rond 17 uur naar Nieuwkerke, waar zij overnachtten. Verder werd er door andere dragonders nogal wat over en weer gereden en vaak naar de telefoon gegaan. Het zijn de eerste soldaten en iedereen wil ze zien en met hen praten. Zij blijven een tiental dagen en

Engelse kanonnen gemunt. Sedert 3 dagen staan er kanonnen in de weide van Theophiel Dauchy bij het huis van Charles-Louis Charles tussen Hallebast en de Kemmelgrintweg. De Duitse vliegtuigen hebben ze reeds ontdekt en nu schieten zij ernaar met de grootste granaten. Het gaat er zo geweldig aan toe dat de mannen zelf moeten wegvluchten. Zij vallen op het land en de weide van Dauchy, Adriaen, Thuylie, Hoflack, alle een weinig voorbij de kanonnen. 2 dagen nadien ben ik langs daar gaan zien en gedurende het hele jaar 1915 heb ik in Dikkebus nergens zulke grote putten gezien. Er waren er die wel 8 meter diameter hadden en 5 meter diep waren. Dikke iepen van 60 cm diameter werden met wortel en al uitgeworpen en lagen 4 meter ver. Het waren voorzeker granaten van minstens 30 cm diameter. Er waren misschien wel 18 putten. In de avond doen de Duitsers een grote aanval langs Voormezele-Wijtschate. Alle reservetroepen moeten zich gereedhouden. De munitie ook is gereed. De hele nacht is het zeer onrustig. De vijand verovert enkele loopgraven, maar ze worden hem gelukkig weer ontnomen.

5 februari, vrijdag, eerste vrijdag. 125 communies. Rond 7 uur komt de kerk vol Engelse soldaten, die er kantonneren. Tijdens de mis zijn zij nog al gemaniert maar de rest van de dag gedragen zij zich zeer onbetamelijk, zij roken, zingen, fluiten. Maar wat kan men eraan doen?

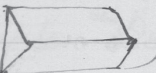
Helder weer, veel vliegtuigen. Weinig geschut tijdens de dag, maar met de avond veel kanon- en geweerschoten. Een Engels aalmoezenier heeft mij gezegd dat de Duitsers 2 loopgraven veroverd hebben op Sint-Elooi. Sint-Elooi is sedert lang een gevaarlijk punt en reeds ten tijde van de Fransen spraken de soldaten er met een zekere schrik over. De Engelsen maken er een wig in de Duitse posities en kunnen langs 2 kanten beschoten worden.

6 februari, zaterdag. In de namiddag geweldig kanongeschut van weerskanten. 18 granaten vallen rond Hallebast.

7 februari, zondag. 150 communies. 3 aalmoezeniers doen mis. Nogal veel kanongeschut in de namiddag, maar geen granaten vallen op het dorp. In de kerk van Elverdinge wordt rond 6 uur een Frans soldaat-priester dodelijk gewond door een granaat terwijl hij mis doet. Vandaag is de Engelse politie rondgegaan naar de herbergen en heeft al de sterkedranken uitgenomen. De veldwachter had ze reeds 5 weken geleden moeten waarschuwen. Het is een maatregel die nodig is, er zijn immers veel dronken soldaten en

want niervers zijn er te krijgen tenzij voor hooge prijzen en weinig beesten kunnen daartegen. Men zit het lazen heeft zijn goed en zijn kuwaad.

Het hout in de bosschen alsook de elzenbossen worden omtrent allen afgekapte om de wegen te vermakten, ook vele boomen om neergeveld.

In de bosschen bachten belaste Plomkeel Stuurie wel 20 tenten, enkel een dak dat komt tot aan den grond gemaakt van eiken Balken en stakken en overdekt met terrepapier, andere enkel overtrokken met dichte katoen, (deze vorm) , zonder planches. Het is er voorzeker niet leutig in deze tijde van 1 Jaar.

Gesheel den dag regen.

3 februari. Woensdag - Er waents veel geweergeschot. Buis den dag de engelsche Kommanden Schieten meer dan gewoont in den voormiddag vallen vele bommen in den vijver en erore, in den ochtendnoon rond 3 1/2 uur 3 of 4 schrapnels ontploffen rond Congo en bert. kogels er van vliegen in t bus van Remi Orvaet - eene karre wordt in stukken geslagen. Vele engelschen komes de franschen verwonden te vlammeringke en typer.

Vom woensdag des engelschen bus gekomen zijn hebben zij bunnre ambulance geinstalleerd in t Klooster, en de weide voor t wethuis bachten t bus vermeerden

III
Dinsdag
van de engelschen

officieren. Ook in de winkels mag geen korte drank meer verkocht worden. Gisteren is E.H. Van Themsche, onderpastoor van Voormezele, hier aangekomen. Hij was in Veurne sedert 25 november.

8 februari, maandag. Weinig kanongeschut, maar veel geweerschoten. Een jongen van Vlamertinge die loopgraven maakte bij de plas wordt door een Engelse schildwacht doodgeschoten terwijl hij zijn pijp ontstak. Het was verboden enig licht te maken. Verscheidene vrouwspersonen wassen nu voor de soldaten in de grote wasserij die ingericht is in de brouwerij van Peirsegaele. Zij verdienen 0,38 fr. per uur. Daar zijn ook badplaatsen ingericht voor de soldaten met water van de vijver, dat er vanzelf naartoe stroomt. Veel vrouwspersonen wassen thuis voor de soldaten en verdienen zo een mooi loon.

9 februari, dinsdag. Brief ontvangen van thuis, geschreven op 4 januari. God zij gedankt, alles gaat goed. Weinig geschut uitgenomen in de avond. 4 begrafenissonen maar geen enkele berechting.

10 februari, woensdag. De aalmoezenier Bowes is naar Voormezele gegaan. De kerk is geheel verwoest, ook bijna het hele dorp ligt in puin. Het huis van de onderpastoor staat nog rechtop en doet dienst als eerstehulp-post. Achter het huis is een grote onderaardse schuilkelder gemaakt, waarin zij wonen en waaruit zij voortdurend het water moeten pompen. Die verdienstelijke pater heeft een hele dag doorgebracht in de kerk en veel ornamenten verzameld, bijna al de rode en witte, maar weinig zwarte. De kerk van Voormezele is bekend om haar mooie ornamenten. In het algemeen waren ze niet zeer bevuild, maar verscheidene waren doorboord door de granaten en de kogels. 's Avonds zijn 2 soldaten naar Voormezele gereden om ze te halen en zij hebben ze naar mijn huis gebracht. Bijna een volle kar. De aalmoezenier vertelt dat in Voormezele bij de onderpastorie 2 Duitse soldaten in een huisje zaten, vanwaar zij schoten op de Engelsen. Zij werden ontdekt, een werd gedood, de andere kon wegvlugten. De hele dag veel Duitse vliegtuigen, waarnaar geschoten wordt. Stukken schrapnels vallen op ons dak.

11 februari, donderdag. Weinig geschut.

12 februari, vrijdag. Veel geweerschoten in de nacht, maar weinig kanongeschut tijdens de dag. Leonie Vervisch van Vierstraat, 70 jaar oud, wordt

dood gevonden langs de kasseiweg, verdronken in de gracht. Pater Aherne, aalmoezenier, heeft deze nacht de relikwie van het H. Bloed uit de pastorie van Voormezele gehaald. Die kostbare schat was verborgen in de kelder van E.H. pastoor. Hij brengt ze naar mijn huis. Ook 2 kelken, een remonstrans en een zilveren kruis zijn binnengebracht door aalmoezenier Bowes. De relikwie van het H. Bloed zat rondom in het water en het zilver was zwart geworden.

Weer granaten op Ieper.

13 februari, zaterdag. Slecht weer, veel geweeerschoten.

14 februari, zondag. Slecht weer. Weinig communies. Na de missen zegenen wij met de relikwie van het H. Bloed van Voormezele. Al het volk komt om gezegend te worden. De generaal van de staf komt de relikwie bekijken in mijn huis. In de namiddag is het kanongeschut van weerskanten buitengewoon geweldig. Verscheidene granaten vallen rond het Hemelrijk. De Duitsers vallen aan, veel reservetroepen komen aan. De aanval duurt de hele nacht. Alles is in rep en roer. De soldaten lopen, de munitiewagens rijden in de vlucht naar de kanonnen. De vijand heeft eerst 2 loopgraven veroverd, maar door een tegenaanval werd hij ze weer ontnomen. De verliezen langs beide kanten zijn groot, maar deze van de Duitsers zijn de grootste.

15 februari, maandag. Met de ochtend is het kalmer. 12 Duitse krijgsgevangenen worden binnengeleid in de magazijnen van Justin Thevelin. De hele parochie zit vol soldaten, de kerk ook. Met de avond verlaten zij de kerk. Die ligt vol vleesdozen en andere rommel die zij achterlaten. De soldaten van het Rode Kruis komen ze kuisen.

16 februari, dinsdag. De hele nacht weerom veel geschut, maar minder dan de voorgaande. Helder weer. Veel vliegtuigen waarnaar geschoten wordt. Een Duits vliegtuig werpt een bom bij de hofstee van Hector Dalle en een bij de hofstee van Hilaire Lievens. Geen ongelukken. Granaten vallen bij de vijver. 2 nieuwe krijgsgevangenen worden bij de staf binnengeleid.

17 februari, woensdag, Aswoensdag. De hele nacht weer veel geschut van geweren en kanonnen. Rond de middag bemerkt men veel gejaagdheid onder de troepen: de Duitsers beginnen een aanval. Reeds na een paar uur komen de reservetroepen aan vanuit Westouter, Reningelst, Bailleul, voortdurend de hele namiddag. Allen zijn haastig, de munitiewagens rijden in

de vlucht. Maar de Duitsers, die zagen dat de Engelsen gereed waren, hebben hun aanval niet voortgezet. Rond 3 uur zijn enkele schrapnels gevallen rond de vijver. De kerk wordt nu gebruikt als magazijn.

Slecht weer.

18 februari, donderdag. De kanonnen die bij het huis van Charles-Louis Charles stonden, staan nu in de schuur en het wagenhuis van Remi Lamerant, waar zij reeds veel geschoten hebben. Elke avond schieten de Engelse kanonnen geweldig terwijl de mannen in en uit hun loopgraven gaan.

19 februari, vrijdag. Kalme dag.

20 februari, zaterdag. Kanonnen zijn in de weide van Jules Forceville langs deze kant van de vijver geplaatst. Belgische kanonniers zijn met hun kanonnen bij Cyriel Lamerant en Henri Desmarets aangekomen. Zij plaatsen hun kanonnen voorbij Café Français. Nog nooit zijn hier zoveel troepen geweest. Weer maken zij gebruik van de kerk. Tot de kleinste huisjes toe zitten stampvol. Rond 17 uur ontploffen schrapnels bij Jules Vershelde en Benjamin Dequeker.

21 februari, zondag. Daar de kerk meer dan halfvol soldaten zit, is het zeer ongemakkelijk voor de diensten. Het zijn Schotten. Alhoewel zij bijna allen protestant zijn, zijn zij tijdens de diensten toch nogal gemanierd. Weer wordt er gezegend met de relikwie van het Heilig Bloed.

Op verscheidene plaatsen timmeren de Engelsen nog veel nieuwe tenten op. In de hofstee van het klooster maken zij 2 mooie grote tenten die moeten dienen als hulppost. De Engelsen zijn hier nu 7 weken en ons dorp is reeds veel meer vernield. Zij maken overal wegen en als er een haag in de weg staat, dan kappen zij er een opening in. Zo is er bijna geen enkel tuintje van het dorp meer dat niet openstaat. Zij maken ook even gemakkelijk gaten in de muren. Vlamertinge, waar de Fransen nog zitten en even talrijk als hier de Engelsen, is op verre na niet zo verwoest als Dikkebus.

Nog andere Belgische artillerie is aangekomen op de hofstee van Celeste Planckeel en Hilaire Lievens. Aalmoezenier Aherne heeft mis gedaan bij de tenten in het bos van Celeste Planckeel.

Weinig geschut.

22 februari, maandag, feestdag van de H. Margarita van Cortona, van wie het beeld in onze kerk geplaatst is. Veel mensen in de mis. Dichte mist. Vandaag dragen ik en meneer de kapelaan van Voormezele het Heilig Bloed naar het klooster van Reningelst, waar de zusters zijn van het oudemannenhuis van Voormezele. Zij overhandigen het aan de andere zusters van het klooster die in Abele gevluht zijn. Die zullen er voortaan voor zorgen. In de avond veel geweerschoten.

23 februari, dinsdag. Weinig geschut. De gezondheidstoestand wordt van langsom slechter. Wat het leger aangaat, kunnen wij dat moeilijk zeggen. De soldaten zijn immers onbekend en wanneer zij ziek zijn, worden zij aanstonds naar de hospitalen gevoerd. Dikwijls voor hun ziekte bij de burgers bekend is. Maar het schijnt toch dat er veel zijn. Velen krijgen tyfus, ook velen hebben verkoudheden en pleuritis, en zeer velen hebben vervroren voeten, veel meer dan in het Franse leger, misschien wel het vijfde deel van de mannen. Wat de burgers aangaat, de tyfus woedt met alle geweld te allen kant van het dorp en in sommige plaatsen is het in ieder huis te doen. Bij sommige personen zijn het enkel koortsen die enkele dagen aanslepen en langzaam passeren. Maar andere krijgen de ziekte dwarsdoor. En helaas, hun getal is groot. In het begin werden er geen grote maatregelen genomen tegen de besmettelijke ziekten. Maar nu wil men met alle middelen de ziekte te lijf gaan en uitroeien. In Poperinge hebben de Engelsen een groot hospitaal ingericht, het Elisabeth-gasthuis, voor burgers die tyfuslijders zijn. De eerste zieken van Dikkebus die ernaartoe gevoerd werden, hadden het zelf gevraagd. Maar nu brengen de Engelsen hen er zelf naartoe, met of tegen hun zin. Al wie zij door de ziekte aangetast vinden, moet weg, hetzij erg hetzij weinig ziek. Het hospitaal van Poperinge is reeds vol en nu hebben zij ook het zothuis van Ieper ingericht als hospitaal (sedert enkele tijd vallen er daar maar weinig granaten meer). In beide hospitalen van Poperinge en Ieper blijven de zieken totdat zij dood of buiten gevaar zijn, en de laatsten worden dan verder gebracht naar het hospitaal van Saint-Omer. In die hospitalen worden de zieken goed verzorgd door zusters en juffrouwen van het Rode Kruis. Alles is er buitengewoon proper. De dokter doet vandaag visites in alle huizen van de Neerplaats, waar de ziekte het meest woekert. 7 tyfuslijders worden weggevoerd. En van nu af aan zullen er wel 3 of 4 per week weggevoerd worden. Sommige zieken hebben er niets op tegen om naar het hospitaal te gaan, andere integendeel zijn er